

Prihodnost in bodočnost v
slovenskem jeziku

Erika Kržišnik

SSKJ

bodóčnost -i ž (ó)

1. *čas, ki bo prišel*: to bodo dognali šele v bodočnosti; v bližnji bodočnosti nas čaka še veliko dela; načrti za bodočnost
2. *obstoj, stanje česa v tem času*: od tega je odvisna bodočnost človeštva / to mu bo uničilo bodočnost / prerokovala mu je bodočnost kaj bo doživel v bodočnosti; boljša, lepša bodočnost

- ta fant ima še bodočnost *dosegel bo velike uspehe*; knjiž. vse to je še pesem bodočnosti se še ne bo kmalu uresničilo

prihódnost -i ž (õ)

1. *čas, ki bo prišel*: dogodek ima v prihodnost segajoč pomen; v prihodnosti moramo kulturno dejavnost še poživiti; bližnja, daljna prihodnost; načrti za prihodnost
2. *obstoj, stanje česa v tem času*: skrb za prihodnost človeštva, države, naroda / ne bojim se prihodnosti; starši so se večkrat pogovarjali o sinovi prihodnosti / prerokovala mu je prihodnost kaj bo doživel v prihodnosti; boljša, lepša, srečna, ekspr. svetla prihodnost

- od tega je odvisna njena prihodnost *to je zelo pomembno zanjo*; ekspr. ta fant ima še prihodnost *dosegel bo velike uspehe*; publ. kraj ne more nuditi prihodnosti mladim izobražencem *ni primeren za uspešen razvoj*; ekspr. postavljati prihodnost na kocko *tvegati ob pomembni odločitvi*; ekspr. kraj ima turistično prihodnost *v njem se bo razvil turizem*; ekspr. *to je vozilo prihodnosti uporabljali ga bodo v prihodnosti*; knjiž. vse to je še pesem prihodnosti se še ne bo kmalu uresničilo

SL 9:06 3.7.2014

Slovenski pravopis 2001

ge=prihod* (11) ↵

1. **prihòd** –òda m, poj. (ò ó) ~ gosta; avtobus s ~om v mesto pozno zvečer
2. **prihódek** –dka m (ò) gosp. izračunati ~e; star. ~i od zemlje *dohodki*
3. **prihóden** –dna –o (ò) **prihódni** –a –o (ò) ~ vizum
4. **prihódkoven** –vna –o (ò) **prihódkovni** –a –o (ò) gosp. ~ seznam
5. **prihódnji** –a –e (ò) ~ čas; neobč. To je moj ~ zet *bodoči* v **prihódnje** čas. prisl. zv. (ò) Tako bo tudi ~ ~
6. **prihódnjič** zapored. prisl. (ò) ~ ga bomo lepo sprejeli; narediti kaj do ~; Opozori ga, da bo vedel za ~ *za drugič*
7. **prihódnjik**¹ –a m, člov. (ò) neobč. *naslednik*
8. **prihódnjik**² –a m, poj. (ò) jezikosl. tvorba ~a
9. **prihódnjikrat** kratn. prisl. (ò) redk. O tem bomo govorili ~ *prihodnjič*
10. **prihódnjiški** –a –o (ò) jezikosl. ~a spregatev **prihódnjiškost** –i ž, poj. (ò) jezikosl.
11. **prihódnost** –i ž, poj. (ò) misliti na ~; ~ človeštva

[Nova poizvedba](#) [Pripombe](#) [Na vrh strani](#)

Slovenski pravopis 2001

bodoči (3) ↩

- bodóči** –a –e (ó) ~ zet; ~ rod *prihodnji*, obleka za ~e matere *noseče ženske bodóči* –ega m, člov. (ó) knj. pog. To je moj ~ *zaročenec*, *bodoči mož bodóča* –e ž, člov., rod. mn. –ih (ó) knj. pog. To je moja ~a *zaročenka*, *bodoča žena v bodóče* čas. prisl. zv. (ó) ~ ~ bolj pazi *v prihodnje bodóčnost* –i ž, poj. (ó) *prihodnost*
- prihódnji** –a –e (ó) ~ čas; neobč. To je moj ~ zet *bodoči v prihódnje* čas. prisl. zv. (ó) Tako bo tudi ~ ~
- zèt** zéta m, člov., im. mn. zétje in zéti (è é) njihov *bodoči* ~; živ. |riba|

[Nova poizvedba](#) [Pripombe](#) [Na vrh strani](#)

Je vzrok jezikovnonormativne narave ali še kaj drugega?

Splošni slovarji : pravopisni slovarji

- **Pleteršnik 1894/95**

bodóčnost, *f.* die Zukunft, *Jan.*, *nk.*

bodòč, -óča, *adj. (part.)* zukünftig, *Jan.*, *nk.*

prihódnost, *f.* die Zukunft.

nk. (*novoknjižno*) = kvalifikator »zelo obširnega pomena in obsega vse knjištvo in posebno vse časopisje novejše dobe, kolikor ga ni s posebnimi kraticami omenjenega«

Jan.=Janežičev slovar (Pleteršnik: 1867, 1893, toda že 1850, 1851

TODA tudi *prihodnost* ...

NI v Gutsmanovem (1789), NI v Pohlinovem (1781) slovarju.

Murkov slovar (1833):

- perhod – perhódnost
- prihod – príhodnost + prihódnost [fig.!]

Raba: Sveto pismo, 2002: *prihodnost* 21-krat,
Dalmatin 0; *bodočnost* 0.

Slovenski pravopisi

1899, Levec: bodoč 'zukünftig'

1920, Breznik: prihodnji – prihodnost

1935, Breznik-Ramovš: prihodnji – prihodnost

1950, SAZU [kurziv= pomenska objasnitev!]:

biti – bodočnost *prihodnost*

+ bodočnost *prihodnost*

prihod – prihodnost

1962, SAZU [kurziv= „Pri redkejših, pomensko manj znanih(...) so dodani tudi splošno rabljeni sinonimi]:

bodočnost *prihodnost* – bodoč *prihodnji* ...

prihod – prihodnost ...

2001, Toporišič idr. [kurziv= „sopomenka zaznamuje v KJ nevtrarno dvojnico“]:

bodoči – bodočnost *prihodnost*

prihodnost ...

SKLEP (1): *bodočnost* je sredi 19. stol.
(čas slovanjenja!) prevzeta beseda.

Še več: *bodočnost* je sredi 19. stol. trendovska
beseda! Dokaz:

Kek, Metelko, Šlaker *Mali besednjak slovenskiga
in nemškiga jezika*

1834, 1843 – NI bodoč, NI bodočnost,

NI prihoden, NI prihodnost

1854 – NI prihodnost, **JE** bodočnost

Prihodnost ni brez preteklih težav

prihod → *prihoden* → *prihodnost*

prihoden : *prihodnji*

‘nanašajoč se na prihod’

‘ki bo v prihodnosti’ **prihodnjosti?**

Pomenska razločevalnost – problem že v 19. stol.

Napake danes: *Gigafida*, *Kres* (podatki v knjigi).

Kres – od 27 rab *prihoden* s pravim pomenom 13-krat, neustrezno 12-krat.

(!!! V korpusu *Fidaplus* lematizirano samo *prihodnji*, ne pa tudi *prihoden*!)

Sklep (2)

Razmerje med besedama (in paralelnimi tvorjenkami) je bilo knjižnojezikovnonormativno uravnavano

= „ideološko“ prevzeto – „ideološko“ izganjano

Je to vse? Je vzrok samo sociolingvistični?

Konceptualno izhodišče poimenovanega pojma
bodočnost : prihodnost
= statičnost : dinamičnost

Slovanski jeziki različno, npr.

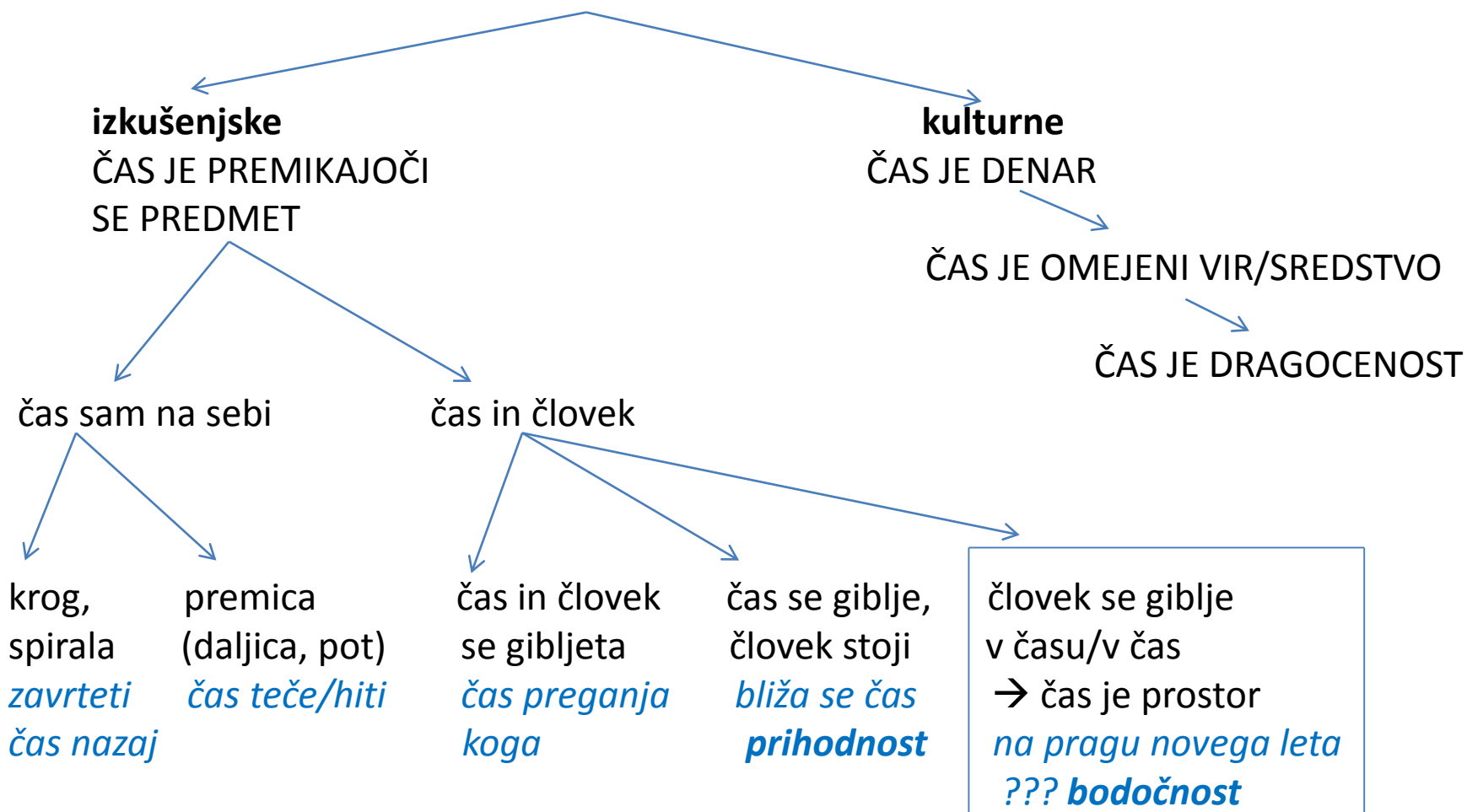
- češ., hrv., srb., ru., ukr. – statično,
- polj., mak. – dinamično.

Obojnost → hierarhizacija (markiranost enega).

Kako v slovenščini?

Konceptualnometaforična analiza

ČAS JE ...

Sklep (3)

Vzrok za hierarhični odnos med *prihodnost* in *bodočnost* ni samo knjižnojezikovnonormativno jezikoslovni, temveč tudi jezikovni in konceptualni.

Raba: bodočnost – prihodnost
 bodoči – prihodnji

korpus	bodočnost	prihodnost	bodoči	prihodnji
Fidaplus	2818	92.893	30.956	139.520
	1 : 33		1 : 4,5	
Gigafida	5122	184.408	56.287	296.872
	1 : 36		1 : 5,2	
Kres	497	13.103	3702	12.352
	1 : 26		1 : 3,3	

bodočnost – prihodnost

Kolokatorji: bližnja, svetla, lepa

↓
lepša bodočnost
lepa/lepša prihodnost

↙ ↘
svetla bodočnost/prihodnost 'uspešna, pozit. b./p'

*Omenjeni Nemeč pa napoveduje **svetlo prihodnost** sintetičnim biogorivom.*

↘
svetla bodočnost/(prihodnost)

'kjer/ko je vsega dobrega v izobilju', 'izobilje'

*sreballi Lisjakovo vitovsko garganjo, ki nam je kazala pot v **svetlo bodočnost** tako smo tudi mi (...) 50 let poslušali o čistih, pogumnih, požrtvovalnih komunističnih herojih, ki nam gradijo **svetlo bodočnost***

bodoči – prihodnji

1. Kolokatorji ob (1. desno):

- prihodnji: *nedelja, leto, teden, pomlad, sezona, mandat, razvoj* (časovni pomen)
- bodoči: *članica, učitelj, šef, gimnazijec, frizer, kapitalist, zvezdnik* (funkcija človeka).

2. Ustaljevanje pomena *bodoči*

- *bodoča žena, mož, zet, tašča, snaha* 'ki je/bo v zelo bližnji, že pričakovani bodočnosti'
- *bodoča mamica/mati/mama* 'nosečnica'
[pojav *prihodnja mamica* 'nosečnica' – 25x: idiolektalno, lektorsko podprta norma (sistemska!)]

3. Edina SBZ s *prihodnji*:

- *prihodnji čas* 'futura'

Kaj se torej zgodi z leksemom, ki v tekmi s sinonimom izgublja?

SKLEP (4):

a) Počasi izgine/odide iz jezika

ALI

b) Skuša najti svojo pomenskorazločevalno „nišo“ – omejeno rabo utrjuje/ustaljuje ob drugem leksemu

ALI

??? c) ustaljuje se socialnozvrstno (knjižno/neknjižno) oz. funkcijskozvrstno (v določenih tipih besedil)